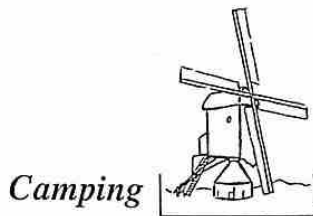

De Rosdoek 120

December 2006
Verschijnt 4 x per jaar

Heemkundige Studiekring

“DE ACHT ZALIGHEDEN”

Camping Molenvelden B.V.
Banstraat 25
5506 LA Veldhoven
Tel.: 040 - 205 23 84/205 13 81

**Een eigentijdse en goed geoutilleerde camping
in ons eigen kringgebied.**

Voor kort- en seizoenkamperen!

Met vele recreatiemogelijkheden zowel binnen
de camping als in de onmiddellijke omgeving
ervan, met historische en pre-historische
bezienswaardigheden!

Ook voor Uw familie-, verenigings- en be-
drijfsfeesten is buiten het kampeerseizoen
een passende zaalaccommodatie beschikbaar.

Informatiebrochure gratis op aanvraag.

Th.W. v.d. SANGEN en Zn.

**Zo lang mogelijk zelfstandig...
Zorgcentrum Merefelt speelt hierop in!**

Er zijn tegenwoordig veel mogelijkheden om hulp
en zorg thuis te krijgen. Zorgcentrum Merefelt, het
expertisecentrum voor ouderen, heeft verschillende
voorzieningen voor thuiswonende ouderen.

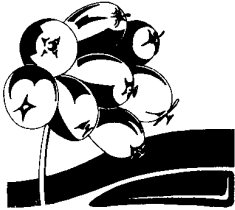
Merefelt levert **thuiszorg, dagopvang,
groepsverzorging en tijdelijke opname kamers.**

Ook is er een gevarieerd **welzijnsaanbod** in de
vorm van verenigingen. Voor meer informatie kunt
u contact opnemen met de transferfunctionaris
(0497) 33 17 00.

Zorgcentrum Merefelt

*Merefelt maakt deel uit van de Regionale Stichting Zorgcentra de Kempen
Bezoekadres Zorgcentrum Merefelt: Parklaan 2, 5504 GB Veldhoven
Telefoon: 040- 253 50 40*

Heemkundige Studiekring "DE ACHT ZALIGHEDEN"

Inhoud:

Joden in Brabant; met name in Eersel, <i>Harrie Jenniskens</i>	4
Vloeiweiden langs de Groote Beerze, <i>Bart Beex</i>	13
Grenspalen, <i>Co Bieze</i>	21
Heemkundig allerlei, <i>Johan Biemans</i>	23
Van de boekenplank, <i>Kees Cornelissen</i>	29

REDACTIETEAM:

Th. van der Aalst	Ganzestraat 17, 5527 CA Hapert, 0497 – 381671
H. Backbier	Heike 6, 5512 NJ Vessem, 0497 – 591451
K. Cornelissen	Nieuwstraat 74, 5521 CD Eersel, 0497 – 512208
A. Kockx	De Pottenbakker 44, 5506 GD Veldhoven, 040 - 2531596
P. Vermeulen	De Reek 9, 5502 HX Veldhoven
tevens	040 – 2531817
redactieadres	E-mailadres: p.vermeulen40@chello.nl

HEEMKUNDIGE STUDIEKRING "DE ACHT ZALIGHEDEN"

Voorzitter:	F. Teunis, Lindestraat 8, 5521 EK Eersel 0497-515188 0497-515188, E-mailadres: f.teunis@chello.nl
Secretaris:	P. Hooijmaijers, Frankenstraat 13, 5521 VE Eersel 0497-515144, E-mailadres: p.hooijmaijers@planet.nl
Penningmeester:	H. Jenniskens, Veldhovenseweg 2, 5511 KJ Knegsel 040 – 2535140, Giro 3871519

De volgende Rosdoek verschijnt mrt. 2007
ISSN 1384-086X

JODEN IN BRABANT, met name in Eersel.

2^e aflevering. De overige worden opeenvolgend gepubliceerd.

8. Nieuwe rampen en verbanning van de Joden uit Brabant in de 14^e eeuw

In de veertiende eeuw zouden de joden in Brabant door een aantal rampen worden getroffen:

– Hongersnood

Rond 1309 heerste er hongersnood vanwege slechte oogsten. De onvrede werd afgereageerd op de joden. Aangewakkerd door de prediking van de kerk woedde er onder het volk een onblusbare haat tegen de joden. In die jaren werden er pogingen ondernomen om opnieuw een kruistocht te organiseren. Gewapend trok het gepeupel door het land, moordend, brandstichtend en plunderend alles wat joods was. Zij verschenen ook voor de poorten van 's-Hertogenbosch en eisten de uitlevering van de joden. De kroniekschrijver Molius geeft een summier verslag van deze gebeurtenissen en meldt dat: *“mannen optrekkend vanuit de versterking van het Gelderse Echteld met wreedheid grote druk uitoefenen op de Bossche bevolking zodat de eigen medeburgers de joden er gevangen heenbrachten, gewond aan het hoofd en hen in een folterrad plaatsten”*. Verdere details over deze tragedie ontbreken. Werden de joden van Den Bosch aan hun beulen uitgeleverd? In andere steden werden zij eveneens bedreigd en aangevallen.

– Pest

In 1348 brak de pest uit en stierven er honderdduizenden mensen in Europa. De joden die onder hen woonden bleken over het algemeen voor deze gevreesde plaag minder vatbaar te zijn. Hiervoor waren een aantal rationele verklaringen aan te wijzen. Het volk meende echter dat de joden de waterbronnen zouden hebben vergiftigd en zo kregen de joden de schuld voor deze ramp. Vooral het optreden van de zg. cruusbroeders of flagellanten was van desastreuze invloed. De officiële kerk verloor haar greep op deze kruisbroeders, die steeds eigenmachtiger en los van het hiërarchische kerkelijke gezag optraden.

De Utrechtse monnik Johann de Beka beschreef in een kroniek het optreden van deze kruisbroeders als volgt; *“De gheselbroeders sloegen die joden doot, waer dat si se vonden, die niet kersten wesen woude, ende waenden daer gode lieve mede te doen”*

– Hostieschending

Tot de regelmatig terugkerende beschuldigingen die de haat tegen joden opnieuw moesten aanwakkeren, behoorden de verdachtmaking van de rituele moord op christenkinderen en het profaneren van hosties. In 1324 werd te Cambron in Henegouwen een jood ervan beschuldigd een gewijde hostie met een lans doorstoken te hebben. Hij werd ter dood gebracht. Ook de *“valsce yoden”* die omstreeks 1369 in Brussel woonden, werden beschuldigd van hostieschennis. Vervolgens werden alle joden in Brussel en Leuven gevangen genomen en gedetineerd in de gevangenis *“Steenpoort”*. Naar middeleeuwse gewoonte volgde een gruwzaam proces met folteringen op de pijnbank. Slechts enkelen waren bestand tegen de martelingen en bleven ontkennen. Een aantal joden werd ter dood veroordeeld en op 22 mei 1370 op karren gebonden en door de stad gereden. Na met gloeiende tangen te zijn gefolterd werden zij in het openbaar op de brandstapel ter dood gebracht. Hetzelfde treurige lot trof de joden van Leuven.

Jodenverbranding, na beschuldiging van het veroorzaken van de pest-epidemie. Vlaamse Kroniek 1349.

De weinige joden die te Brussel en Leuven niet opgepakt waren, werden voor eeuwig verbannen. Hun eigendommen werden verbeurd verklaard en vervielen aan Kerk en Staat. De kwitantie die de bannelingen bij hun vertrek meekregen luidde als volgt:

“Ontvangen van de joden die dat jaar nog in Brabant gewoond hebben, de som hunner jaarlijkse schatting als ook het bedrag hunner goederen, nadat zij tegen onzen Heeren Hemelvaart 1370 verbrand zijn geworden, allen die medeplichtig waren aan het doorsteken van het Heilig Sacrament, diefelijk gestolen uit de St. Catharinakerk buiten Brussel”.

Ook in de nieuwe steden Breda en Bergen op Zoom zijn er in de 14^e eeuw zeer waarschijnlijk geen kleine joodse nederzettingen ontstaan.

Na het jaar 1370 zullen er nog maar weinig joden in het hertogdom Brabant worden aangetroffen en zeker zou hun eventuele aanwezigheid niet legaal zijn. Zij werden in 1370 immers voor “eeuwig” verbannen. Zoals we hierna zullen zien duurt het nog tot ca. 1750 voordat er weer grotere aantallen joden in ons huidige Noord-Brabant zullen zijn.

9. Joden van Spanje via Portugal naar Antwerpen en later naar Amsterdam (‘Sefardische joden’)

In 1391 braken er in Spanje hevige jodenvervolgingen uit. Er waren voor de Spaanse joden maar twee mogelijkheden om hier aan te ontkomen: het land ontvluchten of het christendom aannemen. In hun wanhoop en uit lijfsbehoud kozen velen voor deze laatste optie. Maar een niet gering aantal van hen bleef in het geheim trouw aan het jodendom en bleven in hun hart jood. Deze zogenaamde Christianeos Nuevos, nieuwchristenen en ook wel marranen genoemd, werden in 1492 getroffen door een verbanningsdict. Alle joden, gedoopt of niet, moesten op korte termijn het land verlaten. Velen trokken naar Portugal. Maar ook daar begonnen omstreeks 1497 de vervolgingen. Opnieuw zochten deze marranen een veilig heenkomen. Een klein deel vertrok naar het noorden. Omstreeks 1512 arriveerden de eerste Portugese joden in Antwerpen en spoedig volgden er meer. Enkelens slaagden erin om in korte tijd een

welvarend bestaan op te bouwen. Zij verwierven zich, door hun overzeese contacten met lotgenoten elders, een belangrijke rol in de specerijenhandel en verkregen het monopolie op andere koloniale waren. Hierdoor droegen zij in belangrijke mate bij tot de bloei van Antwerpen als havenstad en handelscentrum.

*Sefardische joden.
Bruiloft van een rijkere
uit Portugal afkomstige
familie rond 1725.*

Karel V, daarbij gesteund door de bisschop van Antwerpen Ambrosius Capello, deed pogingen om de joden uit de Nederlanden te laten vertrekken, maar met weinig succes.

Na de troonsafstand van Karel V ten gunste van Philips II werden de vijandigheden tegen joden en marranen steeds heviger. De groeiende intolerantie van de Spaanse overheerser maakte het voor hen steeds moeilijker in Antwerpen te blijven. Na de val van Antwerpen (1585) vertrokken velen naar de noordelijke Nederlanden en vooral naar Amsterdam. De relatieve vrijheid van de Republiek had een grote aantrekkingskracht op de marranen. Omstreeks 1590 arriveerden deze eerste Portugese joden uit Antwerpen in Amsterdam.

Deze joden die vanuit Spanje en Portugal naar de Nederlanden waren gekomen, worden aangeduid als “Sefardische joden”.

In het algemeen waren de Sefardische joden betrekkelijk welvarend, zeker de Antwerpse joden die eerst hun vermogen en goederen naar Amsterdam wisten over te brengen.

10. Vluchtelingen uit Midden- en Oost-Europa naar Holland vanaf ca. 1600 (Asjkenazische joden)

Vanaf het begin van de zeventiende eeuw kwamen er veel joden uit Midden- en Oost-Europa naar de Nederlanden. Vooral de Dertigjarige Oorlog (1618-1648) had tot gevolg dat joden met achterlating van geld en goederen hun woongebied ontvluchtten.

- Zo komt er ook, vanwege een pogrom, een stroom vanuit de Oekraïne naar hier, die 700 jaar geleden vanuit het Duitse Rijnland naar het oosten waren getrokken. De slachtpartijen van de kozakkenhoofdman Bogdan Chmielnitski (1648) lieten een spoor van dood en verderf achter in die gebieden van de Oekraïne waar veel joden woonden. Om aan dit brute geweld te ontkomen sloegen velen op de vlucht en trokken onder meer naar Nederland. De meesten van hen trokken naar Amsterdam in de hoop daar bescherming en rechtszekerheid te vinden.

De jood als zakkenroller, handelaar en woekeraar. Duits pamflet uit de 15^e eeuw.

- Gedurende de periode 1620-1750 waren de joden in de Duitstalige gebieden (Zwitserland, Bamberg, Metz, Frankenland, Pruisen en Hongarije) overgeleverd aan de willekeur van vorsten en adel en onderworpen aan wurgende belastingen die een normaal bestaan nagenoeg onmogelijk maakten. In het staatkundig sterk versnipperde Duitsland werd de bewegingsvrijheid van joden zeer beperkt. Tot in het begin van de negentiende eeuw moesten zij bij de vele “Jodentollen”

geld betalen. Het was niet ongebruikelijk dat bij deze grensovergangen een bord stond met de mededeling: “Hier zahlen Juden und Schweine Zoll”.

- De toenemende verslechtering van de economische positie van de joden in het koninkrijk Polen in de achttiende eeuw bracht omstreeks 1720 een nieuwe emigratiegolf van arme Poolse joden op gang.
- In 1726 werden in Bohemen en Moravië, onder keizer Karel VI van Oostenrijk, speciale wetten de z.g. 'Familianten-Gesetze' afgekondigd, die een sterk discriminerend karakter hadden. De Oostenrijkers beoogden met deze wetten mogelijke toename van de joodse bevolking tegen te gaan. Volgens de nieuwe maatregelen mocht per joods gezin slechts één zoon een huwelijk aangaan. Wensten andere kinderen uit eenzelfde gezin een huwelijk te sluiten, dan moesten zij dit in het buitenland doen en mochten zij later niet meer naar Oostenrijkse gebieden terugkeren. Zodoende vertrokken ook de joden uit deze landen. In 1744 werd dit gevolgd door een verbanningsedict van keizerin Maria Theresia. En opnieuw trok een aantal joden naar het tolerantere Nederland om daar te proberen een nieuw bestaan op te bouwen.
- Daarnaast bleven als vanouds arme Duitse joden hun toevlucht in de Republiek der Nederlanden zoeken.

Waarom weken ze nu juist naar de Nederlanden uit? De auteur J. Stoutenbeek formuleert het als volgt: “Hun komst naar de Nederlanden hing samen met de slechte omstandigheden voor de joden in voornoemde duitstalige gebieden en de relatief gunstige omstandigheden in de Nederlanden. Zo was er hier geen inquisitie, geen verplicht jodenteken, kon men onderling meestal vrij huwen en kon men eigendom verwerven. Dergelijke fundamentele vrijheden werden elders veelal niet aan joden gegeven. Daarnaast heeft zeker ook de relatieve welvaart van de Nederlanden in de 17^e en 18^e eeuw een belangrijke rol gespeeld.”

Voor Amsterdam had een grote aantrekkingskracht; het aantal joden dat naar het platteland trok was nog zeer gering. Toch waren er die meenden in Staats-Brabant een bestaan te kunnen opbouwen

en hun brood te kunnen verdienen, indien zij toestemming zouden krijgen zich in de dorpen en steden te vestigen. Volgens een verordening uit 1730 konden de plaatselijke besturen een borgsom en een bewijs van goed gedrag van de joden eisen, maar daar werd in tegenstelling tot de steden, meestal niet strikt aan vastgehouden. De toegang tot de steden was aanzienlijk moeilijker en het poortschap werd hen maar zelden gegund.

Gezegd dient te worden, dat de uitwijking van de joden naar de Nederlanden hoofdzakelijk de Noordelijke Nederlanden betrof. In de Zuidelijke, toenmalige Oostenrijkse Nederlanden was men de joden liever kwijt dan rijk en op 20 november 1756 vaardigde Karel van Lorreinen een ordonnantie uit waarbij de joden werden verjaagd.

In het graafschap Loon (zo ongeveer het huidige Belgisch Limburg) waren ze evenmin welkom; ze konden zich enkel handhaven in de van dat graafschap onafhankelijke heerlijkheden zoals Leut, Meeswijk, Eisden, Maasmechelen, Rekem (inclusief Boorseme, Uikhoven, Kotem), Pietersheim met Lanaken en Smeermaas die op de westelijke oever van de Maas gelegen waren. In het België van na 1830 zal Limburg amper ter sprake komen als woonplaats van joden.

Deze joden afkomstig uit Midden- en Oost-Europa worden aangeduid als "Asjkenazische joden".

In schrille tegenstelling tot de Sefardische waren de Asjkenazische joden arm en spraken 'jiddisch', een taal die in hoofdzaak uit middeleeuws-Duitse elementen bestond, vermengd met Hebreeuws en Aramees. Over hen is niet veel bekend en zij zijn anoniem gebleven. Zij genoten niet de relatieve bescherming die rijkdom aan geld en goederen met zich mee bracht. Zij waren een kwetsbare groep en een gemakkelijke prooi voor hun vervolgers. Vaak onderscheidde men hen met de scheldnaam Smousen.

11. De eerste Joden in Eersel en omgeving

In Amsterdam was geen sprake van een getto, hoewel er wel veel joden bij elkaar woonden. Dat werd rond 1750 dan ook de reden dat

joden - met name handelaren - naar generaliteitsland Brabant kwamen.

Tegen het einde van de achttiende eeuw zullen er verspreid over Noord-Brabant enkele honderden joden hebben gewoond. Zij verdienden hun geld als rondreizend koopman, van stad naar dorp, van kermis naar jaarmarkt of zij trokken als marskramer van boerderij naar boerderij. Soms waren het geldschietters of verkochten ze loten van een loterij. Op een gehuurde kamer vierden ze wel eens de sabbat.

Oisterwijk was de thuisbasis van dit reisgilde dat uit ca. 20 gezinnen bestond en een synagoge had. In 1757 komt een joodse rabbijn naar Brabant voor het geestelijk welzijn. Hij zorgde voor een organisatie met geschreven reglementen. Tegen het einde van de 18e eeuw trokken ze vanuit Oisterwijk ook naar andere dorpen en kleine steden in Brabant.

Oude klerenkooplieden. Hier een Engels karikatuur van 'Voddenjoden'

Het merendeel van de joden die in deze streken neerstreken, was echter afkomstig uit Oost-Europa en hoofdzakelijk duitstalige gebieden (Zwitserland, Bamberg, Metz, Frankenland, Pruisen en Hongarije). De joden die in Eersel, Bladel, Bergeijk en Lommel gewoond hebben, kwamen vermoedelijk ook uit duitstalige

gebieden. Met zekerheid kunnen we dat echter alleen stellen voor de familie Goudsmit. Van de hierna genoemde Jonas Samuel menen we immers te weten dat hij omstreeks 1739 in de omgeving van Frankfurt am Main geboren is.

In 1809 werd in Nederland een telling gehouden, die vrij gedetailleerde cijfers opleverde i.v.m. de diverse geloofsgenootschappen. We pikken er enkele uit:

	Aantal inwoners	Waarvan Joden	% Joden
Nederland	2 205 505	39 596	1,80
Noord-Brabant	294 956	1 009	0,34
's-Hertogenbosch	19 900	97	0,70
Eindhoven	2 210	90	4,07
Oisterwijk		89	
Oss		33	
Bladel		21	
Eersel		9	
Lommel	2 404	9	0,38
Bergeijk		7	
Budel		7	
Reusel		3	

In Nederland verbleef in 1809 meer dan 70 % van de joden in de grote handelssteden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. Het hoeft ons dan ook niet te verwonderen dat we er zo weinig aantreffen in Noord-Brabant. Opvallend is wel dat in 's-Hertogenbosch, toch de grootste stad van het gebied, het aantal joden amper dat van de veel kleinere stad Eindhoven overtreft. De intolerante houding van de overheden in verschillende steden zoals 's-Hertogenbosch was er waarschijnlijk de oorzaak van dat er zich in deze gebieden weinig joden vestigden.

In de 17^e eeuw, toen sommige steden aarzelend de stadspoorten openen, of liever gezegd op een kier zetten, mochten joden op de markten komen. Na afloop van de markt werden ze geacht weer onmiddellijk te vertrekken. Ze konden veelal 's nachts niet in de stad blijven en tegen het kortstondig huisvesten van joden

bestonden strenge bepalingen. Toch zijn er joden geweest die erin slaagden om enige tijd in Den Bosch te blijven wonen. Voorlopig werd hun echter het poorterschap onthouden. In de 17e en 18e eeuw werd dit nog maar zelden aan joden gegund en dan nog uitsluitend als dit dienstig was voor belangen van de stad, Maar zelfs het poorterecht betekende nog geen volledige deelname aan het economisch leven. Joden werden in principe geweerd uit de geïnstitutionaliseerde sectoren van de samenleving.

In heel de regio waren er in 1809 amper vier plaatsen waar meer dan 30 joden verbleven: 's-Hertogenbosch (97), Eindhoven (90), Oisterwijk (89), Oss (33). Dichterbij huis waren er enkel kleinere kernen van joden: Bergeijk (7), Bladel (21), Budel (7), Eersel (9) en Reusel (3). Lommel (9). Totaal in de Kempense dorpen dus (57)

Harrie Jenniskens

VLOEIWEIDEN LANGS DE GROOTE BEERZE

Cultuurhistorie en natuurontwikkeling

Vloeiweiden zijn graslanden waarover gedurende een bepaald deel van het jaar water uit een kanaal, beek of rivier wordt geleid. De oudste dateren uit de Middeleeuwen, de jongste uit het begin van de twintigste eeuw. Er zijn twee hoofdtypen: de rugbouw en de hellingbouw. Bij helling- of hangbouw wordt een natuurlijke helling gebruikt. De rugbouw, ook wel beddenbouw genoemd, is van latere datum en vereist meer werk. Hierbij wordt op de kruin van de bedden een aanvoergreppel gegraven, waarna het water bijvoorbeeld opgestuwd en omgeleid vanuit een beek over de aflopende, vijf tot zes meter brede bedden afvloeit. Ze zijn bekend vanuit de Kempen, de Achterhoek, Twente, Drenthe, de Veluwe en de Gelderse Vallei. Vloeiweiden worden soms verward met vloeivelden die worden toegepast voor waterzuivering, bijvoorbeeld in de industrie (denk aan de textielindustrie in Goirle) en bij de eerste waterzuiverings-installatie (Tilburg).

Uit de vorige eeuw kennen we menige vloeiweide langs de Dommel. Minder bekend is het bestaan in het stroomgebied van de

Beerze, bijvoorbeeld in Oostelbeers, maar ook in het Bladelse. Reden om eens, richting het verleden, wat naspeuringen te doen. Is er, richting de toekomst, vanuit het cultuur- en natuurhistorische gegeven van vloeiveiden inspiratie te vinden voor de komende herinrichting van het watersysteem van de Grote Beerze?

In cultuur brengen van gronden door vloeiveiden

Rond het midden van de negentiende eeuw neemt de druk op in cultuur gebrachte gronden toe. De beschikbare hoeveelheid mest stelt grenzen aan de voedselvoorziening. Kunstmest is nog niet (voldoende) beschikbaar. Onder verwijzing naar het buitenland - vooral Italië, Duitsland en Frankrijk- wordt gewezen op de betekenis van water als middel tot verhoging van de welvaart. Ontginning en bevoeiing bevorderen de welvaart. In veel streken is er immers groot gebrek aan hooiland. Men zal meer vee kunnen houden en de stalmest kan in zijn geheel ten goede komen aan de bouw- en weilanden. De landbouwcrisis eind 19de eeuw zet de zaak nog eens extra op scherp.

In België leidt dit perspectief in 1847 tot de “Wet op de ontginning der woeste gronden”. Een uitgebreid programma van ontginnings- en bevoeiingswerken in de Belgische Kempen, rijkelijk bedeed met heide, wordt gestart. Dat bevoeien wordt mogelijk door het tussen 1843 en 1855 gegraven Kempens kanaal, het huidige Maas-Scheldekanaal. De bekende W.C. Staring, in 1850 Luitenant der Artillerie, besteedt aandacht aan vloeiveiden in zijn boekwerkje ‘De Belgische Kempen’. Hij schrijft ook een ‘Handleiding tot het bevoeien van hooilanden voor Nederland’. Ook Staring dringt aan op verdeling van de gemene gronden, veelal heide. In het bijzonder de combinatie van aanleg van kanalen en, van daaruit, (grootschalige) bevoeiing staat hem voor ogen.

Staatscommissie voor de bevoeiingen 1893

In Nederland wordt eind 19de eeuw ingesteld de *Staatscommissie voor de bevoeiingen 1893*. Het zijn vooral de kleinschalige bevoeiingen waar zij zich op richt. De internationale landbouwcrisis woedt dan hevig. In 1897 verschijnt haar lijvige verslag. Geconstateerd wordt dat grote delen van oostelijk en

zuidelijk Nederland in aanmerking komen. “Niet de beste gronden waar toepassing van bevoeiing het meeste voordeel oplevert, maar juist op de zeer lichte zavelgronden zijn de uitkomsten verrassend. Het zijn deze, welke men vooral in den Zuidoosthoek van Noord-Brabant aantreft, en daar men hier bovendien in het algemeen de combinatie heeft van: voldoende hoeveelheid water, goede kwaliteit van het water en voldoende verhang, is het dit deel dier provincie, dat bij uitnemendheid, meer dan enig ander deel van ons land, geschikt is voor de bevoeiing van een groote uitgestrektheid thans nog woest liggende grond”. Drenthe zal eind 19de eeuw zelfs een groot aantal bevoeiingswaterschappen kennen. De verslaglegging gaat vergezeld van een inventarisatie van plaatsen waar vloeiveiden zijn. Voor Brabant worden zij beschreven in gemeenten als Oostelbeers, Vught, Bergeijk, Westerhoven, Borkel en Schaft, Veldhoven, Valkenswaard, Leende, Dommelen, Waalre, Riethoven, Nuenen en Helmond. En ook in Bladel en Hoogeloon.

Waterwerk Wetering Lommel-Kolonie

Klein Terkooyen en Casterse molen

In Bladel zijn volgens de staatscommissie twee vloeiveiden. De ene, groot 2,365 hectare, behoort aan De Bruyn uit Bladel; zij ligt ten zuidoosten van het dorp aan de linkeroever van de Aa of Goorloop in De Elsten, stroomafwaarts van de Vorselse molen.

De andere, ongeveer 4 ha, is van Teurlings eigenaar van de Casterse molen. De vloeiveide ligt even ‘bovenwaarts’ van de molen aan de linkeroever van de Grootte Beerze. Voor de gemeente Hoogeloon wordt opgave gedaan van een 1 ha grote vloeiveide aan de rechteroever; recht tegenover die van Teurlings onder Bladel en van dezelfde eigenaar. Genoemde vloeiveiden zijn van het type rugbevoeiing en worden vernoemd als behorend tot de oudste in ons land en successievelijk aangelegd in 1839, 1841 en 1852.

In de landbouwverslagen van de gemeente Bladel 1889-1903 wordt steeds opgave gedaan van 4½ ha vloeiveide. De opbrengst van de eerste snede varieert van 1500 tot 3900 kilogram; de tweede van 700 tot 2400. De opbrengst wordt hoogstens als middelmatig en de kwaliteit zonder uitzondering als slechter beoordeeld in vergelijking met niet-bevloeide graslanden. De laatste jaren blijkt steeds vaker te weinig water beschikbaar, vooral voor de tweede snede, en van niet al te beste kwaliteit (het water wordt omschreven als ‘heidewater’). De Casterse molen raakt in onbruik nog vóór WO-II en het stuwrecht wordt verkocht aan het waterschap. De vloeiveide bij Klein Terkooyen komt nog een keer aan de orde bij de normalisatiewerken aan de Grootte Beerze in de jaren dertig van de vorige eeuw. In het daartoe in 1921 opgesteld rapport wordt geschreven dat bij Klein Terkooyen het water daartoe opgestuwd kan worden.

Ten Vorsel

De protestantse ‘Maatschappij tot bevordering van welstand voornamelijk onder landlieden’ verwerft in 1852-1854 hoeve Ten Vorsel. Vrijwel meteen overweegt men vloeiveiden aan te leggen. Vooral ondersteunde no. 141, de familie Michaël, dringt aan. Op die wijze kan de boerderij opgesplitst worden en een zoon ook ter plaatse boeren. Daar het totale bezit ongeveer 120 ha groot is, waarvan slechts 50 ha bouw- en weiland, biedt dit een prachtkans de woeste gronden tot rendement te brengen. Met een wetering zal men zelfs bij uitbreiding van de veestapel overvloed hebben. Er kan gebruik gemaakt worden van de ten zuiden van Ten Vorsel lopende beek. Daarlangs ligt een strook lage heide en broekgrond van

minstens 65 bunders die geschikt is. Twijfel bestaat of over een dergelijke uitgestrektheid weteringen zijn aan te leggen. Veel water zal nodig zijn en ook rijst de vraag of er wel voldoende verval is tussen de plaats waar water uit de beek geleid zal worden en waar dat weer in de beek zal stromen. Onduidelijk is ook hoe het staat met het recht tot opstuwen. Besloten wordt het terrein door deskundigen te laten opnemen en waterpassen. In het jaarverslag van 1860 van de Maatschappij wordt gemeld dat een gedeelte driesland ter grootte van 3 ½ bunder (het inspectierapport van 1862 heeft het over ruim anderhalf bunder) tot vloeiveide is aangelegd.

Het is ook in 1860 dat de dreigende afsplitsing van de plaatselijke gemeente van de orthodoxe familie Michaël speelt. Dit heeft invloed op de wetering. In het zicht van dreiging dat de huur wordt opgezegd, laat men de zaak verslonzen. Ook de vloeiveide. Deze lijkt meer op een moeras dan op een hooiveld. In 1863 maken de nieuwe pachters flink winst. Die zou nog groter zijn geweest, volgens de inspecteurs, indien men de wetering weer in orde had gebracht. De pachters beweren dat er onvoldoende water is. De inspecteurs stellen dat men niet weet hoe met dergelijke weiden om te gaan en laten de weteringen voor rekening van de Maatschappij herstellen en verpachten het grasland. Het is ook in deze tijd dat de Maatschappij ernst maakt met bebossing en aanplant van canadas, eikenheesters en mastbos. Het landgoed bestaat intussen uit vier hoeven met ieder ruim 12 bunders. Daarnaast bestaat het nog uit 60 tot 70 bunders bos en heide. Het aanplanten van bomen wordt voortvarend ter hand genomen. Minder goed is het met het verloop van de jaren gesteld met de vloeiveide. Erkend wordt dat bij aanleg de berekeningen van de waterstand niet geheel juist zijn gedaan. Bij aanhoudende droogte komt men water te kort. Verwacht wordt dat het droogleggen van een ven soelaas zal bieden. Pachters betwijfelen in 1874 opnieuw het nut van de wetering. Door haar ongunstige ligging zou ze geen water genoeg krijgen. Becijferingen, echter, leren dat de voorgaande 7 jaren men meer ontvangen heeft uit verkocht hooi en nagras dan er kosten zijn gemaakt. Aangetekend wordt dat de aanleg van bossen de toevoer van water negatief zou kunnen beïnvloeden. Bevloeiing krijgt vervolgens

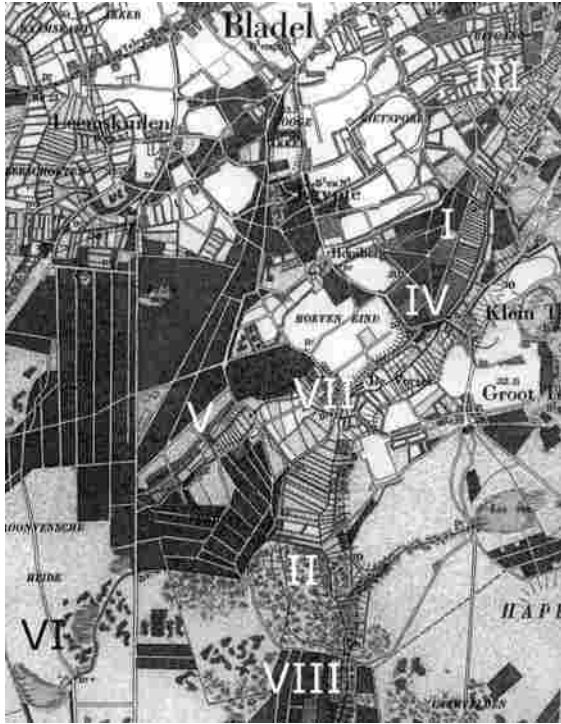
nauwelijks nog aandacht van de Maatschappij. Bosbouw geldt als dé vorm van in cultuur en tot rendement brengen van ‘woeste’ gronden. In het laatste kwart van de 19de eeuw verliest de ene aangelegde vloeiveide haar bestaansrecht.

Verdwenen (middeleeuwse) ontginnings- en landbouwpraktijk

In Bladel zijn er vanaf de middeleeuwen twee molens geweest, historisch verbonden met de witheren van Postel: de Vorselse en de Wolfswinkelse of Casterse. Aan beide waren meerdere hoeven verbonden. Zij bezaten, naast driekwart van de gronden in Bladel, ook het stuwrecht. Daar vloeiveiden vanuit de middeleeuwen bekend zijn, mag verondersteld worden dat de Norbertijnen op de hoogte geweest zijn van deze vorm van in cultuur brengen van gronden. Daarbij moet wellicht ook gedacht worden aan gronden stroomafwaarts van de voormalige Vorselse molen, waarbij door stuwning bij de molen water in een ‘bovenloop’ werd geleid om van daaruit weilanden richting de beek te bevoeien. Niet ondenkbaar is dat nog in de 19de eeuw aanwezige parallellopen ter hoogte van Klein Terkooyen en bijvoorbeeld de Kleine Aa nabij Goorland aldus geïnterpreteerd kunnen worden. Een functie in een vloeiveidesysteem hadden mogelijk ook, stroomopwaarts van de molen, de twee stuwen die in 1768 gelijk met de dan uitgevoerde pegelstelling verwijderd zijn uit de Goorloop: de ene ter hoogte van hoeve Ten Vorsel, de andere op de scheiding met de gronden van de gemeente. Mogelijk hadden deze niet alleen de functie om een reeks van molenstuwbeekens te vormen.

Bezuiden laatstgenoemde sluis laat zich in de bossen ten westen van de Goorloop nu nog herkennen een stelsel van akkertjes omringd met wallen. Nader onderzoek zou kunnen uitwijzen of ook hier sprake is geweest van bevoeiing cq. irrigatie. Aandacht verdient verder het gegeven dat in het gebied, niet ver van de waterscheiding Maas-Schelde, op veel plaatsen kwelwater aan de oppervlakte komt. Weliswaar geen vloeiveiden in de ware zin van het woord, maar toch plaatsen waar gras goed groeit gezien de relatief gunstige omstandigheden van waterkwaliteit en -kwantiteit en -temperatuur die tevens zorgen voor een specifieke plantengroei. De Norbertijnen zullen deze bronnen van waterlopen zeker herkend hebben als

tevens bronnen van welvaart. De confiscatie van de Postelse goederen in de zeventiende eeuw betekende tevens een einde van het eeuwenlange beheer.

Topografische kaart uit 1898 waarop aangeduid vloeiveide Klein Terkooyen (I), vloeiveide Maatschappij van Welstand (II), Kleine Aa bij Goorland (III), Vorselse molen (IV), voorbeeld brongebied (V), Kroonvennen op waterscheiding (VI), sluis nabij hoeve Ten Vorsel (VII), systeem van walletjes bezuiden sluis op grens met gemeentegrond (VIII).

Concluderend mag gesteld worden dat vloeiveiden tot het cultuurhistorische erfgoed van de Beerze behoren, en wellicht integraal onderdeel uitmaken van de ontginnings- en landbouwpraktijk vanaf de middeleeuwen. De komst van kunstmest bevorderde het verdwijnen van de vloeiveiden, ontginningen deden het beschikbare landbouwareaal toenemen en water werd steeds minder als een lust en steeds meer als een last ervaren. De nadruk kwam te liggen op het verlagen van de waterstand en het zo snel mogelijk afvoeren, zowel 's winters als 's zomers. Bij de ruilverkavelingen werd de beek recht getrokken en wat overbleef was een landschap dat in weinig of niets herinnert aan een rijk geschakeerd beek(dal)landschap. In de decennia daarna werd dit verlies steeds intenser ervaren. Niet alleen was het beeld ontstaan van een weinig

positief ervaren uniform, ‘genormaliseerd’ landschap; ook vanuit de landbouw, natuur en de waterhuishouding zag men steeds meer de negatieve gevolgen. Tijd dus voor een herwaardering. Mogelijk ook van de vloeiveide.

Vloeiveiden als inspiratiebron voor reconstructiedoelen

De problemen in het Kempisch landelijke gebied zijn aanzienlijk; vooral ecologisch. Denk aan aantasting van de kwaliteit van water en bodem, verzuring en verdroging van natuurgebieden et cetera. Dit vraagt om ingrijpen. De afgelopen jaren zijn daartoe integrale reconstructieplannen gemaakt. Voor de Grootte Beerze houdt dit in dat niet alleen gekeken wordt naar het watersysteem als zodanig, maar ook bijvoorbeeld naar de landschappelijke en cultuurhistorische kenmerken die mede sturend kunnen zijn voor de ontwikkeling van het landelijk gebied. Het realiseren van een Robuuste Ecologische Verbinding (REV) langs de Beerze als belangrijke drager zowel van cultuurhistorie als landschap, is één van de opdrachten die bij de uitvoering van de reconstructie wordt opgepakt. Deze robuuste verbinding moet de noodzakelijke ecologische verbindingen tussen de grote natuurgebieden verder versterken. Naast aan de natuurfunctie moeten de robuuste verbindingen waar mogelijk tevens bijdragen aan het versterken van de landschappelijke kwaliteit en de cultuurhistorische identiteit. Hiertoe is het nuttig en noodzakelijk de ontstaans- en ontginningsgeschiedenis van de streek te betrekken bij de (her)inrichting.

De aanwezigheid van vloeiveiden in het verleden in het gebied tussen de A67 en de Casterse molen kan gebruikt worden als inspiratie voor natuurontwikkeling langs de Beerze. Mogelijke subzones zijn er te vinden nabij Casterse molen, ter hoogte van Goorland, Klein Terkooijen en op landgoed Ten Vorsel. Het concept vloeiveide laat zich in dit bovenstrooms gebied prima combineren met reconstructiedoelen als beek- en bronherstel, anti-verdrogingsbeleid, regionale waterberging en leefgebied kwetsbare soorten. De rijkdom aan kwel maakt realisatie van bijzondere natuur mogelijk, waarbij agrarisch natuurbeheer en zogeheten blauwe diensten een rol kunnen spelen.

Nog in 2006 start waterschap De Dommel met het maken van een visie voor de Aa of Goorloop. Omdat het waterschap cultuurhistorie als inspiratiebron wil gebruiken voor de inrichting verdient het aanbeveling reeds in een vroegtijdig stadium van planvorming het concept vloeiveide mee te nemen. Nader onderzoek is vereist om de praktische mogelijkheden te verkennen van de aanleg van vloeiveiden met een hedendaagse functie, de vormgeving, de combinaties van doelen die daarmee mogelijk zijn etc. Aldus kan hopelijk het concept vloeiveide - met respect voor verleden en samen met bijvoorbeeld hermeandering en herstel van bronnen - bijdragen aan het behouden, herstellen en ontwikkelen van het (historisch) watersysteem en (nieuwe) streekeigen cultuurhistorie, biodiversiteit en natuur- en landschapswaarden.

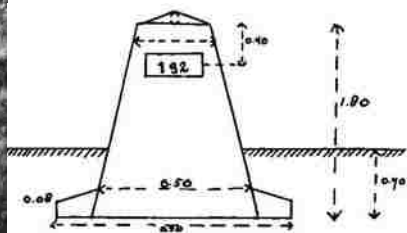
Bart Beex

GRENSPALEN

1. Het lelijke eendje van de grens

Sinds de Belgisch - Nederlandse grens in 1843 werd afgepaald met 372 kg wegende gietijzeren palen, zijn er vele verdwenen. Ze worden domweg gestolen, en komen meestal niet terug. Op 5 april 1952 ontdekte een Nederlandse douaneambtenaar, dat tussen Luyksgestel en Lommel grenspaal No. 192 verdwenen was. Sleepsporen wezen erop, dat de paal vermoedelijk België ingesleept was. Hij deed aangifte bij de politie in Luyksgestel. Tevens werd contact opgenomen met de Rijkswacht in Lommel. De Belgische politiefunctionarissen vonden spoedig de daders. Het bleek dat zij de paal aan stukken hadden geslagen, en als oud ijzer verkocht. Als er tegenwoordig een paal verdwenen is, dan is men geneigd om een nieuwe te laten gieten. In 1952 was men echter zuinig. De commissaris van de Koningin in Noord-Brabant stelde voor een betonnen paal te laten maken. Uitdrukkelijk werd gesteld dat er geen wapening in mocht. Hij voegt bij zijn voorstel een tekening van de te vervaardigen paal. Dit voorstel werd door de Belgische autoriteiten aanvaard, en zo kwam er een lelijk betonnen afgietsel met het nummer 192 aan de grens te staan.

Omdat de vormgeving van deze paal erg afwijkend was van de overige grenspalen, werd deze spoedig “*het lelijke eindje van de grens*” genoemd.

Betonnen grenspaal 192

Deze betonnen paal werd op 23 maart 1953 geplaatst. uit een declaratie van B&W van de gemeente Luyksgestel dd. 31 maart 1959 blijkt, dat de paal, inclusief plaatsing en vrachtlon f. 310,- kostte.

Ondertussen waait er in de provincie Noord-Brabant een andere wind, ten aanzien van het herstel van grenspalen. Men is er zelfs toe over gegaan, om de betonnen paal te vervangen door een nieuw te gieten gietijzeren paal.

Deze zal in het voorjaar van 2007 geplaatst worden. Gelijkijdig wordt dan paal No.193 herplaatst. Deze paal is enkele jaren geleden omgevallen, en ligt nu op de gemeentewerf te Bergeijk.

2. Grenspaal No. 184

Over deze grenspaal is al veel te doen geweest. In augustus 2005 werd deze paal gestolen. Aangezien er toen door de pers veel aandacht aan deze diefstal gegeven werd, hebben de dieven hem in begin september van hetzelfde jaar gedeponerd in het industriegebied te Maarheeze. Op 24 november 2005 werd deze paal onder veel publieke belangstelling herplaatst.

In juli 2006 is deze paal weer gestolen. Helaas heeft de pers er nu weinig aandacht aan besteed, en is hij nog steeds weg.

De paal stond in het prachtige grensoverschrijdende natuureservaat Hageven / De Plateaux. Het Hageven ligt in België; De Plateaux in

Nederland. Er wordt een gezamenlijk beheer gevoerd, zodat men een uitzonderlijk groot en mooi natuurgebied gecreëerd heeft tussen de plaatsen Borkel (Gemeente Valkenswaard) en Neerpelt (Belgisch Limburg)

Co Bieze

HEEMKUNDIG ALLERLEI

Wat is hiér aan de hand?

Griffelingen uit de goeie ouwe tijd*

Volgend jaar - 2007 - viert de parochie Sint-Gerardus Majella in Bergeijk De Weebosch haar 100-jaar bestaan, een eeuwfeest! Deze volksheilige heeft nog altijd veel aanhang. De bedevaart in oktober is altijd weer een hoogtepunt. Laten we in de tijd eens even teruggaan naar het jaar 1932 toen het zilveren jubileum werd gevierd en hoe het kaarske van mijn ouders door Gerardus werd verzilverd.

Bedevaartkerk van St. Gerardus Majella (foto ca. 1960)

Hadden wij in onze familie geen *tante nonneke* gehad, dan was ik simpelweg nooit geboren. Nee, en dan had ik onmogelijk deze memorie aan dit papier toevertrouwd. Is er dan vroeger misschien een of ander wonder gebeurd? Voor degenen die in wonderen geloven, mag dat van mij. En voor hen heb ik nog een tweede mirakel in petto ook! Uw nieuwsgierigheid zal nu wel voldoende gekieteld zijn, denk ik?

* *Griffelingen zijn jeugdherinneringen, verwijzend naar de griffel.*

Tante nonneke. Laat ik haar eerst maar eens aan u voorstellen. Dat was mijn vaders oudste zus, Biemans Hendrika, geboren op 5 februari 1904 in Beek en Donk en na een werkzaam leven als *zuster-missionaris* eind september 2001, op bijna 98-jarige leeftijd, vanuit het Ursulinenklooster in Chieng Mai (Thailand) naar de hemel vertrokken.

Als jong *durske* trad zij in bij de zusters Ursulinen in Bergeijk. Voor een boerendochter waarschijnlijk een deftige kloosterorde. Na haar professie luisterde ze voortaan naar de welluidende kloosternaam *Soeur Benigna*, genoemd naar haar oom bij de Augustijnen, broeder *Benignus*. Er was nog een hogere rang bij de Ursulinen en dan was je *Mére*. *Soeur* betekende in alledaagse taal gewoon: werkzuster. Een *Mére* had gewoonlijk een taak in het onderwijs. Overal in de wereld bestaat er onderscheid.

Welnu, in het jaar 1927 had vader via de avondschool een tuinbouwdiploma behaald. Dat grote nieuws werd onmiddellijk naar Bergeijk gebriefd. Enkele dagen daarna ontving vader een brief van *ons Drieka* terug met een ietwat geheimzinnige inhoud. Zo iets als: “*Proficiat Johan.... En kom zondag eens met de fiets naar Bergeijk, maar... zeg thuis niks.*” Zeg thuis niks? Is dat niet vreemd? Zodoende dacht broer Johan: O! Ze wil erúit daar, uit het klooster. Ze heeft het daar al wel bekeken...

In die geheimzinnige sfeer fietste vader ’s zondags met lood in de schoenen naar de Kempen. Aangekomen bij het klooster stond ze hem al op te wachten met als welkom: “*Blij dat ge er bent. Ga meteen naar de spreekkamer want Mére Supérieure wil je spreken.*” Zodoende kreeg vader een soort bevestigende gedachte van: zie je niet, daar héb je het al. Ik moet haar komen halen...

Maar het werd al rap helder dat haar vertrek uit Bergeijk niet de bedoeling was, in tegendeel. Moeder overste stelde vader gerust met de vraag: “Wat heb ik gehoord? Een tuinbouwdiploma behaald? Dat komt uit want wij zoeken hier een nieuwe tuinman. Wat denk je daar zelf van?”

“Nou”, zei vader, “ik was anders toch niet van plan om me hier tussen die vier muren op te laten sluiten... En daarbij, in d’Eerd heb ik mijn kameraden en dat is ook niet bij de deur.”

“Geen zorgen”, antwoordde de Mére, “we hebben hier vorig jaar een nieuwe boerderij gebouwd. Daarin krijgt ge voor uzelf twee kamers en ge zijt hier zo vrij als een vogeltje.”

“Dan moet ik er toch eens over nadenken en horen wat ze er thuis van vinden”, vervolgde het gesprek.

“En dan nóg wat”, zei de Supérieure, “ge zult tweehonderd gulden per jaar verdienen, mét vrije kost en inwoning!” Dat gaf dan toch de doorslag voor een kloek besluit.

’s Avonds thuis in Eerde bracht hij verslag uit van zijn avontuurlijke avontuur. Zijn ouders hoefden er niet lang over te *prakkiseren* en de kogel was dan ook meteen door de kerk, zoals dat heet. Toen grootmoeder vernam hoeveel hij in Bergeijk kon verdienen, deed ze de historische uitspraak: “*Maar jongen, zeg het toch tegen niemand, want och, och, och... het is véél te veel!*” In d’Eerd, waar hij als knecht verhuurd werd bij een boer, verdiende hij de helft: honderd gulden per jaar, een schappelijk bedrag voor die tijd.

Zo kwam vader op 1 maart 1927 in Bergeijk terecht, als jongeman van 20 jaar. Dankzij tante nonneke natuurlijk. In dit Brabantse dorp werd hij na enige tijd verliefd op ene Lien Sengers. Met haar is hij op 3 maart 1930 in het huwelijksbootje gestapt. Rond die tijd is tante nonneke als missiezuster naar het toenmalige Nederlands Indië (Soerabaja) vertrokken. Hiermee is eigenlijk het eerste wonder een beetje in kaart gebracht: Als vader niet naar Bergeijk gekomen was, en daar ons moeder niet had leren kennen... ziet ge? Dan was ik er niet geweest.

Pelgrimstocht

Maar, ik kondigde het hierboven al aan, er moest nog een tweede wonder gebeuren. Vader had het in Bergeijk bijzonder naar zijn zin. Hij was hier, zoals dat wel eens gezegd wordt *met zijn gat in de boter gevallen*. Hij voerde de regie over zes hectaren moestuin, boomgaard met vierhonderd fruitbomen van allerlei soort en een

park dat een overschot leek van het aardse paradijs. En met Lien Sengers als levensgezellin aan zijn zijde was het sprookje compleet. Na hun trouwdag begonnen ze dan ook voortvarend zilverpapier, capsules en afgestempelde postzegels te sparen. Dat was blijkbaar de mode bij kindjes kopen en de ooievaars hadden het nogal erg druk in die tijd.

Bovendien was de pastoor van Bergeijk, zoals wellicht alle pastoors toen, in dat opzicht bijzonder waakzaam. Zo moet hij in de gaten gekregen hebben dat, na ruim twee jaar trouw, nog geen ooievaar besteld was in huize Biemans. En als je dan ook nog rakelings naast de kerk woont, dan valt dat natuurlijk op. En daarmee zijn we op het pad gekomen van het tweede wonder.

Op een zaterdagmiddag kwam pastoor Goossens bij ons achterom en liep meteen door naar de tuin waar vader aan het werk was. Zijne Eerwaarde Corpulentie viel meteen met de spreekwoordelijke deur in huis: “En...ehhh..., wat is hiér aan de hand?”

Vader voelde zich door de manier waaróp hij dat vroeg nogal overrompeld. En begreep ook meteen de bedoeling van de vraag: *waarom zijn hier nog geen kindjes?*

Maar de dappere tuinman liet zich door het geestelijk gezag niet uit het veld slaan en had meteen een antwoord klaar: “*Mijnheer pastoor, dat is iets van óns en daar hoeft u zich geen zorgen over te maken en verder gene praat daarover!*” Dat moet pastoor Goossens koud op het lijf gevallen zijn want hij draaide zich en ging er als een haas vandoor. En dát had *ons moeder* gezien, ons moeder, die toen nog geen moeder was.

Ook zij liep naar *den hof* en sprak: “En wat kwam de pastoor doen, en wat was hij toch gauw vertrokken en wat keek hij toch benauwd... wat is er toch gebeurd?” “Ja”, zei vader, “zus en zo”. “Wat?!”, schrok moeder, “heb je dát tegen mijnheer pastoor gezegd? Echt waar?... En hoe moeten we dat toch óoit goedmaken?” Ja, moeder was nogal fijnzinnig als het over de kerk en pastoors ging. En het ergste voor haar was, dat ze het er samen

niet meer over eens werden over dat voorval. Ten einde raad stak ons moeder de straat over en wendde zich tot haar luisterend klankbord... wie anders dan... ja, ja... Trijneke Gijsbers. Trijneke, die al zoveel jaren vaste klant was bij de ooievaar.

Nadat moeder haar verhaal gedaan had, zei Trijneke: “Maar Lien, waarom ga je dan toch niet eens naar Gerardus?” Daarmee bedoelde ze Sint Gerardus Majella, die orakelt in de kerk van Bergeijk-de-Weebosch. En deze heilige weet overal raad op, volgens een oude volkswijsheid. Zodoende zijn vader en moeder de zondag daarop, het was half oktober, te voet door de velden op pelgrimstocht naar De Weebosch gegaan. Daar hebben ze voor het beeld van de heilige wellicht een of meer kaarsjes aangestoken en hun kinderschaar gedaan. En half oktober is juist het goede moment, want dan is in dat pelgrimsoord het moment van de jaarlijkse noveen, inclusief de paardenzegen. En welk paardenmiddel Sint-Gerardus uitgespookt heeft weet ik niet, maar als ik vertel dat ik op 14 juli daarna, in het jaar des Heren 1933, het levenslicht zag... Als ik goed geteld heb... Was dat dan niet precies negen maanden later? En als dát geen wonder is, dan is het op zijn minst toch nog wel een mirakel! Vanaf dat jaar waren mijn ouders ook vaste afnemers van de beroemde langpoot. Die goede mensen, die met het optreden van pastoor Goossens, de goeie raad van Trijneke en de zegen van Sint-Gerardus een kinderschaar van negen exemplaren, zes zonen en drie dochters, op gezette tijden afleverde in het huis naast de Sint-Petrus-Bandenkerk. Hier is de litanie: onze Johan – dat ben ik (1933) – dan onzen Harrie I (1935), onzen Harrie II (1936), onze Jan (1937), onzen Albert (1938), ons

*Sint Gerardus Majella.
Bedevaartprentje van
Weebosch uit 1933*

Bertha (1939), onzen Adri (1941), ons Jaantje (1942) en... ons Maria (1946

Goed gezien, in Brabant is alles *van ons*. Een bandeloos onderonsje en net als vader vroeger bij de nonnekes, allemaal zo vrij als een vogeltje, maar wel uit een goed nest.

En och arme, dan zouden er ook nog twee miskramen geweest zijn. Maar, dat zijn we pas te weten gekomen toen we allemaal zelf al getrouwd waren. De balans opmakend zou het alles bij elkaar een elftal geweest kunnen zijn!

Als moeder ons vroeger in onze vlegeljaren dat sprookje, met in de hoofdrol Sint-Gerardus, vertelde heb ik wel eens gezegd: “En dan moet ge de rest van het sprookje ook maar vertellen”.

“Wat sprookje?” vroeg ons moeder dan. En ik fantaseerde dan: “Ge weet toch wel dat vader op een zekere winteravond buiten op de stoep voetstappen hoorde en eens ging kijken welke onverlaat nog zo laat op de stoep stond?”

Moeder sprak dan wat ongelovig... “Wie was dat dan en wat kwam die doen?” En dan maakte ik ervan: “Ge weet toch wel... Sint-Gerardus... die aan vader vroeg: ‘*Wat is hier aan de hand?*’ En vanaf die bewuste avond is de ooievaar ons huis dan ook maar voorbij gevlogen.

En nu we het toch over wonderen hebben... Tante nonneke Benigna én haar broer Johan-de-tuinman zijn allebei – tot op het laatst van hun leven jong van harte – zij bijna en hij ruim 98 jaar geworden. Ik zei het al, wie in wonderen gelooft... heeft wellicht toch een beetje gelijk. Bijna honderd jaar mogen worden, dat is op z’n Biemans gezegd dan ook ‘*gene katterpis*’.

Johan Biemans
oktober 2006

VAN DE BOEKENPLANK

- Nico Arts en Joeske Nollen: Een bed van botten. 204 blz. met kleurill., prijs €19.95 ISBN 9086800025. Een schitterend archeologisch overzicht van wat er tijdens de opgraving in 2005 en 2006 in de directe omgeving van de Catharina-kerk in Eindhoven is opgegraven. Stijlvol uitgegeven met uitzonderlijk mooie foto's en de tekst in het Nederlands en Engels.

- Jan Smulders: Zo nietig is een mens. Markante levensportretten. 136 blz. in ca. A-4 formaat met foto's. Uitg. Kempenpers, €24.50; ISBN 9066570733. Een fraai verslag van de verhalen van zeer bekende, eenvoudige mensen uit de streek. Schitterende levens en levensbeschrijvingen.

- Johan Biemans: Kerstmis in Brabant. Prijs €14.95 ISBN 10-90-811269-2-x. Na een korte inleiding 13 kerstvertellingen van de verteller pur sang en zeer knappe, leuke illustraties van Jennemieke Willems.

Van dezelfde schrijver. Koekoek uit de Kempen: Deugenietjes en Vergeet- mij-nietjes, 37 plezierige versjes in voor iedereen vlot leesbaar dialect. En achterstevoren geeft het boek De Koekendief en De Kiekoek, met ca. 45 verzen in voor iedereen vlot leesbaar Algemeen Nederlands.

- Dr. Ir. J. A. Hendriks: Traditionele boerderijen in Noord-Brabant. Dit standaardwerk over boerderijen is vanaf ca 15 januari 2007 bij de Boekenlegger opnieuw verkrijgbaar voor €12.50 i.p.v. €45,-.

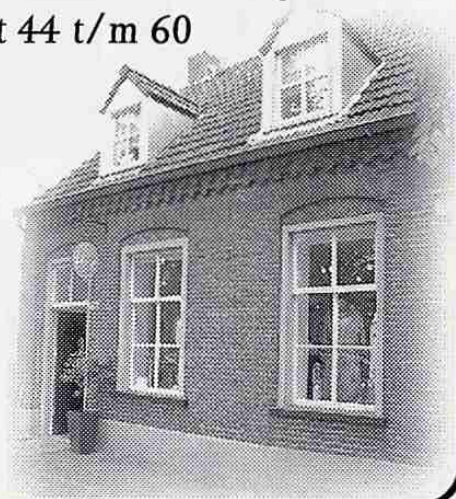
- Voor wie lezen moeilijk geworden is, bestaat de CD met Brabantse volksverhalen en sonnetten in Bibliotheek De Kempen. We kunnen luisteren naar 10 verzen van Frans Hoppenbrouwers, 5 verhalen van Johan Biemans en één verhaal van Drika Oppers, Cor Swanenberg, Eric Kolen en Simon Carmiggelt ieder.

Kees Cornellisen

Ook voor sportieve damesmode en lingerie
van maat 44 t/m 60

Markt 24,
Eersel
(tegenover de kiosk)
0497-516000

Openingstijden:
maandag gesloten
di. t/m do. 10.00-18.00 uur
vrijdag 10.00-20.00 uur
zaterdag 10.00-17.00 uur

Slaapspecialzaak

Marian Eikemans

Openingstijden:

Nieuwstraat 40
5521 CC Eersel
Tel. 0497 - 530 900
Fax. 0497 - 530 911
di t/m do 10.00 - 18.00 uur
vr 10.00 - 21.00 uur
za 10.00 - 17.00 uur

Met zorg voor uw rust

CHINEES-INDISCH-RESTAURANT

美華酒家

"MEI WAH"

5503 BK VELDHOVEN
Burg. v. Hoofflaan 83-89
Tel. 040-2534732
Fax. 040-2547073

5615 AB EINDHOVEN
Leenderweg 86
Tel. 040-2117557

Dagelijks geopend van: 11.00-22.30 uur
Exclusieve accommodatie voor Uw:
partijen - familiediners - lunch of diner met
zakelijke relatie - personeelsavonden - etc.

De boeken die besproken worden in
de boekenplank zijn verkrijgbaar bij

De Boekenlegger

Ook voor uw buitenlandse bestellingen bent u
bij ons van harte welkom

Nieuwstraat 28A 5521 CC Eersel
Tel.: 0497-512551 Fax.: 0497-513179
www.de-boekenlegger.nl info@de-boekenlegger.nl

de MuzenVal

S.c.c. "de Muzenval" beschikt over diverse zalen die geschikt zijn voor vergaderingen, cursussen, bijeenkomsten, voorlichtingsavonden, workshops etc.

Ook heeft scc "de Muzenval" een theaterzaal met 350 zitplaatsen waarin alle faciliteiten aanwezig zijn voor uw bedrijfsvergaderingen of seminars.

Bovendien kunt u in de gezellig ingerichte foyer na afloop nog een drankje of hapje gebruiken.

sociaal cultureel centrum "de Muzenval"
Dijk 7 – 5521 AW – Eersel – Tel. 0497-515997 – info@muzenval.nl

